

РОЗВИТОК ДУХОВНОГО ЖИТТЯ ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА ПРОЦЕСУ РОЗБУДОВИ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

Актуальність теми полягає у тому, що розбудова української державності, проведення реформ, побудова громадянського суспільства неможливі без розвитку української духовності. Протягом років незалежності нашої держави основним завданням державного управління був розвиток економіки, тому вирішення проблем у духовній сфері суспільства відбувалося за залишковим принципом. Відсутність чіткої програми духовного відродження українського суспільства гальмувала втілення будь-яких реформ у всіх сферах суспільного життя. Для розуміння й вирішення проблем, які склалися в духовній сфері, необхідним є ґрунтовний аналіз діяльності органів державної влади щодо формування та розвитку духовних цінностей українського суспільства як однієї із складових духовно-інтелектуального розвитку нації.

Метою дослідження є обґрунтування необхідності відродження духовності в українському суспільстві, відтворення системи цінностей.

Для реалізації цієї мети необхідно вирішити такі **завдання**: виділити проблеми, які притаманні українському суспільству; визначити причину цих проблем; розглянути історію дослідження проблеми духовності; розглянути концепт духовності, а також любов і дружбу як його складові.

Об'єктом дослідження виступає духовність та її структура. Предметом дослідження – дружба та любов як складові духовності української держави.

Людина, особливо в роки юності, усе частіше задумується над життєвим шляхом, прагне ставитися до самої себе свідомо, саморозвиватися, самовиховуватися. Цей процес піднесення людини один з філософів назвав «людським самобудівництвом». Об'єкт цього будівництва – насамперед духовний світ людини.

Духовний світ мислителі минулого, такі як Платон, Арістотель, часто ототожнювали з душею. Уявлення про душу характеризувалися як віра в те, що наші думки, воля, почуття, саме життя обумовлюються чимось відмінним від тіла, хоча з ним і зв'язаним. Потім у науковий обіг увійшло поняття «духовне життя людей», що охоплює багатство людських почуттів і досягнень розуму, поєднує як засвоєння накопичених духовних цінностей, так і творче створення нових. Людина, у якої високо розвинуте духовне життя, володіє, як правило, важливою особистісною якістю: вона набуває духовність як прагнення до висоти своїх ідеалів і помислів. Духовність припускає наслідування гуманістичним ціннісним орієнтирам, душевність, дружелюбність у відносинах між людьми. І навпаки, людина, у якої духовне життя мало розвинуте, бездуховна. Духовність виступає внутрішнім світом людини, зв'язком людини з релігією. Духовність – це те, що відрізняє людину, що властиве лише їй одній. Метою духовного самовдосконалення є досягнення гармонії між власним життям і навколишнім світом [1, с. 62].

Горак Г.І. стверджує, що «з одного боку, дух може бути розглянутий, як сукупність надбань людства в процесі його історичного розвитку, що існують як певні смислові утворення, згущення людського досвіду: форми суспільної свідомості – наука, мистецтво, мораль, політика, право, релігія, філософія, для яких типовим є наявність відповідної діяльності та її інституалізації» [2, с. 126-127].

Найважливіша духовна потреба людини – у пізнанні. Про це говорили філософи різних епох. Арістотель писав: «Усі люди від природи прагнуть до знання».

Важливе місце в духовному житті суспільства займає релігія, а також релігійна свідомість. Важливим є внесок церкви у збереження пам'яток історії, національних святинь українського народу. Нині, за словами Ярчука ідеалом християнського виховання є чесна особа, яка житиме згідно з наукою церкви [5, с. 20-26].

Отож духовність - це ідеал, до якого прагнула й прагне людина у її власному розвитку, орієнтація на вищі, абсолютні цінності.

Поняття цінностей нерозривно з духовним світом особистості. Якщо розум, раціональність, знання складають найважливіші компоненти духовності, формуючись на цій основі, відноситься до тих цінностей, які пов'язані з сенсом життя людини, такчи інакше вирішальним питанням про вибір свого життєвого шляху, цілей і сенсу своєї діяльності і засобів їх досягнення.

Духовні цінності -це своєрідний духовний капітал людства, накопичений за тисячоліття, який не тільки не знецінюється, але, і як правило, зростає.

В історії суспільства було багато прикладів, коли духовний фактор відіграв визначальну роль у вирішенні долі народів.

Духовні базові цінності кожного народу акумулюються в національній культурі, зокрема в міфології, фольклорі, мистецтві, традиціях, звичаях, обрядах тощо, і мають своєрідний національний характер. Духовний витвір народу зберігається в казках, легендах, піснях, загадках, прикладному мистецтві в традиціях і обрядах, закріплюється в народному календарі [1, с. 63].

Тому так важливо в сучасних умовах, щоб цінності моральної свідомості перетворювались у невід'ємну рису психології людини.

Численні проблеми сучасної української держави, зокрема такі, як політичні й економічні кризи, проблеми у сфері екології та медицини, корупція, техногенні катастрофи, наркоманія, алкоголізм, соціальна несправедливість та інші, мають одне спільне підґрунтя - недостатній рівень духовності в українському суспільстві. Після руйнації комуністичної ідеології люди втратили систему цінностей, принаймні її вагомую частину. На сьогодні час в українському суспільстві відсутня будь-яка ідеологія, а це спричиняє хаотичне формування особистості. У багатьох випадках й усі вищенаведені проблеми є наслідком цих обставин. Сьогодні надзвичайно актуальним є відродження духовності. Потрібно привчити людей гармонізувати стосунки на ґрунті загальнолюдських цінностей і моралі, усвідомлювати відповідальність перед суспільством за свої вчинки та дії. Адже саме духовне життя є невід'ємною складовою розбудови української держави.

Проблема духовності й духовної культури молоді людини завжди хвилювала й хвилює кожного педагога, вихователя, адже формування її духовної культури – це ще й формування її свідомості, світогляду, включення в економічне, політичне, культурне життя народу, уклад життя сім'ї, нації.

Духовно – моральне виховання молоді – це водночас велика відповідальність і джерело зміцнення нації. Духовно – моральний потенціал складають загальнолюдські та християнські цінності, моральні норми, які є регуляторами взаємовідносин у суспільстві. Звичайно, людина не може жити тільки за рахунок духовних цінностей. Але сучасна молодь взагалі не бачить сенсу в духовності. Це певною мірою пов'язано із вихованням, а також середовищем, в якому людина реалізується, суспільством, в якому вона живе. У теперішній час, коли є можливості для духовного зростання, сучасні молоді люди не потребують цього. Суспільне життя переконує, що без культивування таких цінностей як добро, людяність, відповідальність, почуття власної гідності, творча ініціатива, підприємливість, толерантність навряд чи можна плекати надію на поліпшення ситуації в нашій країні. Ці моральні феномени в період переходу до ринку, який ще не став цивілізованим, виконують функцію гармонізації особистих і суспільних інтересів. На жаль, незважаючи на велику роль морально-духовних цінностей в житті людей, вони щене зайняли належного місця в системі цінностей підростаючого покоління. Нині вучнівському оточенні зростає злочинність, озлобленість, нігілістичне ставлення до принципів моралі: спостерігається граничний егоцентризм, низький рівень культури спілкування, небажання покладати на себе відповідальність, недостатня сформованість патріотизму, втрата життєвого оптимізму та інші негативні прояви [3, с. 44].

Такі риси як озлобленість, егоїзм, цинізм, жорстокість, зневага до іншого, брак почуття власної гідності роз'їдають людські стосунки, руйнують їх, зводячи у безвихідь вирішення найважливіших питань індивідуального і суспільного життя. І мабуть все через те, що з кожним роком посилюються тенденції до домінування у молоді матеріальних потреб над духовними.

Молодим людям складно вирішувати, що цінніше – збагачення себе духовним чи матеріальне благополуччя. Як не прикро, але сучасна молодь має прагматичну орієнтацію, матеріальні цінності вважаються пріоритетними. А оскільки молода людина, студент, ще перебуває у батьківській родині, мають вплив на нього цінності, вироблені старшим поколінням, то до усіх проблем ще додається «вакуум сімейної духовності». Бо турбота батьків про дітей зводиться лише до матеріальних здобутків, а звідси – духовна деградація нації.

Саме від того, наскільки молоде покоління національно свідоме, патріотичне, готове взяти на себе відповідальність за розвиток і збереження духовності та культурних здобутків української держави, значною мірою залежить доля країни, її національні інтереси.

Проблемами духовності, які мають бути в основі педагогічного процесу, також займався і Г.С. Сковорода. Він набагато випередив свій час, залишивши у спадщину нащадкам ідеї, які й сьогодні вказують шляхи розв'язання проблеми врятування духовності, життя та цивілізації.

Найважливішим з аспектів духовності Г.С. Сковорода вважав дружбу та любов між людьми, моральні чесноти у їх стосунках.

Однією з важливих передумов дружби, за його думкою, є єдність уподобань і занять, яким присвячує себе людина. Філософ висловив упевненість у тому, що для повної й істинної дружби, яка єдина найбільше пом'якшує прикрощі життя і навіть оживляє людей, потрібна не лише прекрасна доброчесність і подібність не самих тільки душ, але й занять.

Таким чином, слово «дружити» співпадає в цьому випадку зі словом «любити». Тому, запорукою щасливого кохання й виступає дружба. Адже якщо внутрішній світ людини сповнений любов'ю, дружньою налаштованістю до тих, хто її оточує, то ця людина є щасливою.»Маючи друзів, вважай, що ти володієш скарбом», – писав Г. Сковорода [4, с. 221].

Висновок. Людей робить людьми тільки дух і духовність. Відсутність духовності призводить до відсутності чіткого бачення майбутнього, маніпулювання людьми та людською свідомістю. Українці мають щось особливе, що збереглося через тисячоліття втрат та пригнічення. Це наш Дух і Духовність, це наш внутрішній світ і тепло, які характерні саме для українців. У філософії серця - духовна сила нашої нації. Якщо додати до цього сильну волю сучасних українців, ми зможемо об'єднатися у глобальну націю і збудувати державу миру та добробуту. Примирити себе з самим собою, себе - з іншими, інших - з державою, державу - зі світом - найбільше благо для України. Усі хочуть спокою та злагоди, мира та добробуту. Але поки кожен не почне з себе - справи не буде. Простити рідних та близьких, пращурів та сучасників, повірити в себе і в державу - це є воля Бога і наше прагнення. Дух, як сила волі, заснована на народних традиціях і духовність, як здатність творити добро у соціальній сфері - основа нової національної ідеї України.

Література

1. Винницький О. Церква і духовне буття / Духовні скарби українського народу в житті молоді. – Тернопіль: МП «Чумацький шлях», 1994. – С.62–64.
2. Горак Г.І. Філософія курс лекцій. – К.:ВІЛБОР. – 1997. – 272с.
3. Дудар Н. Релігійність молоді // Людина і світ. – 1999. – №9. – С.42.
4. Сковорода Григорій. Повне зібрання творів: У 2 т. - К.: Наукова думка, 1973. Т. 2: Трактати, діалоги. притчі, переклади, листи. – 576 с.
5. Ярчук В. Роль науки, релігії та суспільства у формуванні моральної особистості // Наука. Релігія. Суспільство. – №4, 2005 – С.20–30.
6. Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації: монографія / Гончарук Т. В., Гнасевич Н. В., Гурик М. І., Рудакевич О. М., Томахів В. Я., Чигур Р. Ю., Шумка М. Л.; кер. авт. кол. О. М. Рудакевич. – Тернопіль : ТНЕУ, 2015. – 255 с.